

Год. XIX. Септемврий 1927. Кн. 7.

Български Турист

Фот. М. Кръшнякъ — Самоковъ

РИЛА — РУПИТЪ

РИЛА

Ето, за трети път се събираме вече да празнуваме празника на Рила. Непристъпна, страшна до скоро, непознатата планина ни е мамила винаги с островърхитѣ си жбери, с дивата си пустош, с вѣчнитѣ си снѣгове, сгушени подъ непристъпни скали и въ страшни урви.

Беликата Рилска пустиня! Та кой не е почувствувалъ тази пустиня сутринъ рано, предъ изгрѣвъ слънце въ подножието на Мусала, въ този лабиринтъ отъ струполени отъ висинитѣ безмълвни камъни, кой не е почувствувалъ тази пустиня горе по висинитѣ, дето и птичкитѣ отбѣгватъ да долитатъ и само гордия и самотелъ орелъ ще прелитне, ще се извие и изчезне въ долината! Кой не е почувствувалъ тази самота подъ жберитѣ на Рупитѣ! Нѣкакъвъ страненъ дѣхъ повѣва отъ тѣзи зареяни въ небесата и загубени въ облацитѣ върхове. Това е дѣхътъ на вѣковетѣ, това е дѣхътъ на хилядилѣтията. Морски вълни не еднѣжъ сж поплисквали по тѣзи скали, изчезвали сж нѣкжде за да се яватъ следъ дълги години пакъ при тѣхъ. Напраздно се силимъ да догонимъ времето — мигъ въ вѣчността.

Студени и самотни скали! Ни елхата, ни борътъ достигатъ до васъ. Но скрити отъ слънцето, защитени отъ буритѣ и мразовититѣ вѣтрове вие приютвате нѣкакви бѣли нѣжни цвѣтенца. Отъ тукъ изпускате малкитѣ поточета, тукъ се раждатъ облацитѣ, тукъ низко долу блестятъ синитѣ рилски очи, отъ тукъ протичатъ толкозъ рѣки, чакани отъ хиляди зажднѣли устни въ низината.

Загубени въ долинитѣ, загледи въ висинитѣ погледътъ се прояснява, прояснява се и душата ни. Макаръ за мигъ, предъ насъ преминава животътъ на прадѣдитѣ ни, изчезнали въ вѣковетѣ. Мислишъ че чувашъ нѣкжде тржбенъ зовъ, мислишъ че чувашъ ревътъ на раненъ еленъ.

Човѣче отъ низината! Не те ли е примамвала нѣкога синевината на далечната планина? Не те ли е примамвало онова бѣло облаче, родено отъ небето и кацнало като чайка по жберитѣ на планината. Не си ли дочувалъ въ нощната тишина шепота на шумящия потокъ, достигналъ отъ висинитѣ? Тѣ ни мамятъ, тѣ ни канятъ да литнемъ въ знойни лѣтни дни при тѣхъ да почувствуваме истинския и непритворенъ животъ, да почувствуваме майката земя, да почувствуваме Бога. Защото само тукъ, високо горе, тукъ въ странната самота ще разберемъ планината, само тукъ ще видимъ колко ясни сж звездитѣ, само тукъ ще видимъ багритѣ на залѣзващото слънце.

Ето, за трети път се събираме въ подножието на планината, въ „Мрътвия градъ“ да празнуваме за Рила. Защо ако нѣкжде празнуватъ цѣвването на черешитѣ, почването на пролѣтътъ, ние не празнуваме день на планината? Планината крепи духътъ, закриля слабитѣ, ражда буритѣ, ражда и героитѣ. Този день да бжде день на българската планина, възпѣта и свързана съ сѣдбата на нашия народъ. Нека въ този день да пламватъ огньове по всички върхове на родината, нека въ този день се почувствуваме истински синове на тази земя.

Да идваме въ този свѣтълъ день въ планината да се поклонимъ и на Онзи, който нѣкога избѣга отъ житейската суета, потърси тукъ убѣжище, намѣри Бога и съ вѣкове храни надеждата на цѣлъ народъ. Нека идваме тукъ да послушаме легендата на вѣковетѣ, да почувствуваме стихията, самотата и тишината. И тукъ въ подножието на скалитѣ, при струполенитѣ камъни, при бистритѣ води на планинскитѣ езера, при буйнитѣ потоци, при бороветѣ и облацитѣ ще почувствуваме че сме хора, че сме истински хора.

Й. Б.

СБОРЪТЪ НА ВЪРХОВЕТЪ

Края на юлий.

Слънцето стрелна своите последни лъчи къмъ челата на рилските върхове и изчезна задъ купола на Люботрънъ. Огненъ пурпуръ обagri неговия вѣченъ пжтъ. Следъ дневната задуха, лѣхна тихъ вѣтрецъ. Литнаха нощните пеперудки. Погоцитъ продължиха своята неспирна пѣсенъ, пѣ-чута и по-мелодична въ здрачната тишина. Планината се готвѣше за сънъ. Намѣтната съ тъмно-сивата плащеница на звездната нощъ, тя вече изпитваше наслада отъ полудрѣмката, когато изъ потайнитъ висини се разнесе мощниятъ викъ на нейния първенецъ, на гордия *Мусала*.

— Едноврѣстни братя, каня ви на роднински сборъ!

Чиличниятъ му зовъ — подетъ отъ ековетъ — бѣ срещнатъ съ обща радостъ. Подигнаха чела, наостриха уши рилските великани. Милъ имъ е братски гласъ. Огдавна тѣ не бѣха го чули. Това бѣ гласъ на радостъ, каквато тѣ отдавна не бѣха вкували.

— Вѣрвамъ да сте чули, че на насъ — следъ дългата забрава — празникъ ни устройватъ.

— Празникъ на Рила, празникъ на планината! Очаквахте ли вие отъ човѣка тази честъ? Той бѣ ни отдавна забравилъ. Бѣ време, когато ние му кърмѣхме боговетъ. Тогава той ни правѣше поклони дълбоки, съ темянь измирски ни кадѣше. Нашите потоци акомпанираха на божествений Орфей. Но това бѣ отдавна. Човѣшките бунни минаваха край насъ и ние бѣхме свидетели на страшни нашествия отъ изтокъ къмъ западъ и отъ западъ къмъ изтокъ. Отъ северъ сжщо възлитаха по насъ вълни отъ хора. Кои бѣха наши и кои чужди — това не можахме да разберемъ! — Тѣй бързо се смѣняше племе отъ племе, народъ отъ народъ. Най-после се сродихме съ единъ народъ, дошелъ тукъ отъ руските степи щастие да дири. Даде ни той своите имена, аѣние нему своята любовъ. Но и той не видя спокоенъ день, за да ни се радва. Война следъ война, бунтъ следъ бунтъ. Тозъ добъръ народъ изнемогваше отъ външна напасть и вътрешенъ смутъ. Когато той отъ византийската

развала се погнуси, ние давахме подслонъ на неговите отшелници-светци. Но тѣхниятъ гласъ, издигнатъ високо, не бѣ чутъ, както и гласътъ на синайските пророци. Минаха вѣкове. Този народъ, не видѣлъ свобода, въ тежко робство изпадна. Въ нашите нозе загина последния му царъ. Нашите планинци подъ ятагана животъ и бащина вѣра губѣха.

— Прекръстиха и мнозина отъ насъ. Но не съ зло. Рудините *Чалове* кръстиха, защото нашите нови кръстници бѣха чада на незлобивъ пастирски народъ. Пъкъ и мене най-високъ братъ, нарекоха *Мусала* — близо до Бога. Съ своето име кръстиха моя юженъ братъ — *Юрушки Чалъ*. Какъ бѣ старото ми име забравихъ, че това не бѣ вчера! Слушамъ

Сухо езеро — Рила

Фот. М. Кръшиякъ

сега, че нѣкакъвъ французинъ го билъ чулъ и записалъ въ своите географски скрижали.

— Наричали ме били *Ловница*. Може би! Богатъ съ дивечъ бѣхъ азъ, както и вие по онова време. Бизони, мечки, вълци, рисове, рогачи, дива кози, орли, ястреби, соколи и много други създания божи лѣтуваха по насъ. Печално пусти сж сега нашите пасища и скали...

— Забравихме ние старите си имена, но не изгубихме и любовта си къмъ нашия народъ. По нашите тучни ливади пасѣха ваклитъ му стада и при царящето само въ планинските усой спокойствие, неговите синове волни надуваха своите кавали и гайди и излччаха чрезъ тѣхните звуци народните скърби и радости.

— Подъ нашитѣ борове и буки намираха подслонѣ и буднитѣ синове на поробения народѣ. Прокудени отъ насилието, тѣ налитаха отъ нашитѣ чуки и мѣстѣха за отнетия животѣ, за поруганата честѣ!

— Колелото на човѣшката история направи новѣ въртежѣ. Бавно се раздава свободата. По нашитѣ плещи се издигнаха гранични постове, които за чужда угода, дѣлѣха единѣ и сжщѣ народѣ. Но тѣзи постове струтени сж вече по насѣ. Свободниятѣ народѣ забрави своитѣ покровители-балкани. Той се сѣщаше за насѣ, само когато имаше нужда да изсича нашитѣ девствени лесове или да избива нашитѣ красиви чеда. Но нека бждемѣ до край справедливи. Имаше отдѣлни лица, които никога не ни забравяха: тѣ ни възхваляваха въ своитѣ пѣсни или описваха въ своитѣ съчинения. Но народѣтѣ, унесенѣ отъ своитѣ сериозни грижи и праздни суети, ни забрави. Той рѣдко погледваше къмѣ насѣ даже и когато бѣ всрѣдѣ насѣ, дошелѣ на поклонение на нашия светецѣ. Но и часоветѣ на забвението изтекоха.

— Щастливецѣтѣ ошастливи и насѣ. Неговиятѣ горещѣ апелѣ намѣри радушенѣ приемѣ въ сърдцата на млади и стари. Следѣ отдѣлнитѣ лица, трѣгнаха малки групи, а сега името имѣ е вече легионѣ...

— Въ селищата народѣтѣ неспирно си устроява — радостни и печални, тържества. Празници има той за светци, за царе, за победи, за поражения, за надбѣгвания, за турнири, за посрѣщане, за изпращане, за раждане, за умирање, за вълцитѣ, за мишкитеѣ...

— Забравени бѣха само роднитѣ балкани. Градски тържества ние не желаемѣ. Това добре разбиратѣ нашитѣ почитатели. Тѣ идатѣ тукѣ съ дълбока почитѣ къмѣ майката природа и съ уважение къмѣ човѣка. Затова и тѣ пиршествa съ отрови и разкошѣ нѣма да устройватѣ. Царски угощения и ние нѣма да имѣ даваме: ще ги гощаваме съ нашитѣ сочни ягоди и малини, ще ги поимѣ съ нашата кристална и студена вода, ще ги развличаме съ музиката на нашитѣ потоци и къпемѣ съ брилянтнитѣ лъчи на нашето планинско слънце.

— Свѣтлина, въздухѣ, просторѣ! — това имаме и съ това ще посрещнемѣ нашитѣ скжпи гости, завърши своето слово първия отъ равнитѣ.

— Сега да чуемѣ и васѣ, притури първенеца, кой какво ще поднесе на своитѣ гости?

— При менѣ често идатѣ, обади се Елени-врѣхѣ. Ще дойдатѣ и утре. Азѣ ще имѣ покажа камѣкъ подѣ менѣ, до който живѣ и издѣхна светеца. А ей тамѣ, въ рѣдѣщата борова гора, стѣрчи велика сграда. Житейски домѣ на светеца. Пъленѣ съ ценни старини и

хорска глума. Стѣрчи високо Хрелевата кула, голѣмѣ гвоздей на славянското единение и раздорѣ. Отѣ гърба на моята сестра Малийовица, тѣ ще видятѣ чудна гледка: планинскитѣ очи се редятѣ подѣ нея, а далечѣ въ хоризонта личатѣ моитѣ по-далечни роднини — Витоша, Срѣдна-гора, Стара-планина.

Вѣ знакѣ на съгласие, заскѣрца и Митрофановия кръстѣ, забученѣ въ каменното чело на първенеца.

— Да заповядатѣ и при менѣ! — радостна извика стройната Марица. Азѣ ще имѣ покажа синѣо-зеленитѣ извори на моята сестра, кръшната рѣка Марица, що пои надлѣжѣ Тракийското поле. Отѣ другата ми страна извира втората ми сестра Мѣста, а подѣ гранитнитѣ ми поли тече Бѣлия Искѣрѣ. Край това, важенѣ прелѣзѣ съмѣ азѣ: презѣ менѣ кой на кждето иска може да отиде. За това служехѣ и за стожерѣ на тройната граница, когато българскиятѣ народѣ на три бѣ раздѣленѣ отѣ Берлинския панаирѣ.

— Вънкашно макарѣ и зълѣ, но винаги радушенѣ съмѣ билѣ въ приема си, дозе съседния Манчу. Разеденѣ съмѣ ужасно отѣ ледове, дъждове и вѣтрове, но моитѣ рамене и чело сж равни и азѣ винаги ги поднасямѣ за тронѣ на моитѣ гости. Когато идватѣ при менѣ, съ шепотѣ имѣ разправямѣ за моя едноименикѣ, за злополучния пастирѣ Манчу, който потѣна съ стадото си въ близкото езеро и азѣ всѣка нощѣ слушамѣ тѣжната му пѣсенѣ, що се лѣе отѣ медния му кавалѣ.

— Новопокрѣстенѣ съмѣ азѣ, обади се Алеко, врѣхѣ личенѣ отѣ свитата на първенеца. Доскоро ние ревниво пазехме зимнитѣ си дворци отѣ човѣшки кракѣ. Но единѣ зименѣ день възѣ насѣ възлетѣ едно малко ято отѣ млади и стари планинци. Туй ме силно възмути. Но тѣ стѣпваха смело, решени твърдо да стигнатѣ челото на рилски първенецѣ. Плашихѣ ги съ студѣ, а отѣ тѣхнитѣ свѣтна ли лица извираше пара отѣ топлина и възторгѣ; сочехѣ имѣ бездѣннитѣ пропасти на Злия долѣ, а тѣ безстрашно подвикваха и пълзѣха все нагоре и все напредѣ. Засраменѣ, азѣ ги пропустнахѣ, безѣ да имѣ стора нѣщо зло. Когато стѣпиха върху менѣ, тѣ поискаха да узнаятѣ името на този що най-дълго ги задържа. Но какво да имѣ кажа, когато самѣ името си не знаехѣ!

— Безименнико, тебе *Алеко* ще зовемѣ, защото катѣ него си дѣрзакѣ и красивѣ! — казаха и отминаха напредѣ, защото още дългѣ и труденѣ бѣ тѣхния пѣтѣ. И сега когато подѣ менѣ минатѣ нови гости, запжтени къмѣ висинитѣ на нашия първенецѣ азѣ винаги слушамѣ единѣ и сжщѣ въпросѣ:

— Кжде е *Алеко*?

— Не забравятъ и менъ, обади се отъ далнини вълшебний Ай-Гедикъ. Съ чуждо име и менъ назоваха и разпо го тълкуватъ. Едни казватъ, че азъ прелѣзъ къмъ *Светеца* съмъ. И така е. Но вѣрно е и второто тълкувание: че най-лекиятъ пѣтъ на мечкитѣ е край менъ. Между планинцитѣ и менъ има тѣсна дружба. Хромиятъ поетъ, що имаше душа крилата, отъ менъ издигна единъ отъ островитѣ на своитѣ блажени. Азъ врата съмъ и къмъ приказния Пиринъ, катъ насъ любимъ. Като минатъ край менъ азъ имъ соча прави пѣтъ презъ Димковъ долъ или Германица.

Дигна чело и неговия съседъ, еднакво скромнъ и гордъ, *Ангеловъ-връхъ*.

сълзи то ми разправи своята сждба и подири закрила. Дошло отъ Бѣлица да види малкото теленце на Семковското пасбище. Но въ мъглитѣ побъркало пѣтя. Заврѣ се подъ единъ камъкъ да чака день и спасение. Още сжщата нощъ катъ птиченце издѣхна. Заспа и не се събуди вече. И върху моитѣ плещи се издигна дървено кръстче на малкия Колю. Тежи ми този грѣхъ. Но безсиленъ бѣхъ и да направя друго. Животецътъ не спасихъ, но спомена ще предавамъ за поука...

Започналъ бѣ първенецътъ да теши своя братъ, но спрѣ се и заслуша. Заслушаха се вси. По вълнитѣ на сутрешния вѣтрецъ се носеше пѣсенъта на планината:

Еди-гьолъ — езеро Близнака

Фот. М. Кръшнякъ

— По менъ издигна своитѣ „митиризи“, бори се и геройски умре безстрашниятъ Ангелъ войвода. Взехъ името му, за да му разнасямъ славата, славата на бореца...

— Азъ пѣкъ имъ показвамъ вълшебната прелестъ на планинскитѣ езера, обади се Дамка, що носи незнайно име.

— Бащице, тежъкъ грѣхъ върху менъ лежи! — застеня Курджулукъ. Преди четири години, по срѣдата на май, при менъ дойде, изморено и гладно, едно малко момче. Презъ

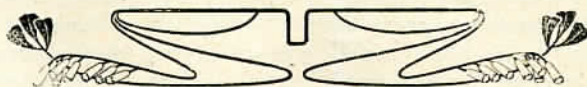
Балкани, вдигайте се, вдигайте се въ [небесата,

Овивайте се въ бури и мъгли,
Ний идемъ ви на гости,
Идемъ съ крилата на вашитѣ орли...

Отекнаха грѣмко долините, после песенъта се понесе бавно къмъ висинитѣ...

И три дни празнуваха. И това бѣ празникъ на познание и чистъ възторгъ.

П. Д.

РАЗЛОГА

Тамъ, отатъкъ Рила, при южнитъ ѝ склонове има една красива котловина, чудна и привлекателна, която твърде малцина познаватъ.

Разлога е тази мѣстность, къмъ него Ви зова, къмъ чистия му пирински въздухъ, къмъ божественитъ му еделвайси.

Планинитъ Рила, Пиринъ и Родопитъ въ желанието си да се събератъ по-близо, сж се допрѣли и образували едно почти трижълно корито съ височина надъ морето около 830 метра.

Това е Разлога.

Тѣзи планини съ своитъ красиви склонове образуватъ стенитъ на хубавата котловина, стени съ красиви борови и букови гори, прорѣзани отъ стоици бистри поточета, които шумно се спускатъ, събиратъ и като по-голѣми образуватъ рѣката Места, която отнася водитъ си къмъ Бѣлото море.

Дъното на котловината — самия Разлогъ пъкъ, представлява една вълнообразна зелена поляна, изпъстрена съ градчета и селца. Две главни шосета свързватъ Разлога съ стара България. Едното отъ София презъ Радомиръ-Дупница, покрай желѣзопътната линия за Петричъ. Отъ гара Симитли (Изворитъ), то върви покрай р. Градевска. Тукъ цѣли 26 клм. шосето като змия се извира между Пиринъ и Рила докато стигне „Предѣла“. Оттукъ се открива цѣлия Разлогъ. По това шосе непрекъснато се точатъ коли съ дървенъ материалъ и търговски стоки за Разлогъ, Банско, Неврокопъ.

Не малко автомобили, камиони, велосипеди летятъ и нарушаватъ съ дрезгавитъ си сирени горската тишина.

По цѣлото продължение на пѣтя отъ с. Симитли до Предѣлъ, отъ дветъ страни се срещатъ прѣснати колиби и махали на с. Градево.

Друго шосе за Разлога е отъ Сарамбей и Бѣлово презъ Юндол-Якоруда. Отъ Сарамбей до с. Лѣджене сега има и желѣзопътна линия, която се работи и къмъ Разлогъ.

Тукъ шосето е още по-привлекателно, пѣтя се не чувства, умора не се сѣща. Красиви девствени борови гори, зелени царовни поляни, по които се чуватъ звънцитъ на грамадни стада овце и говеда.

Отъ върха се открива още по-красива гледка. Пѣтя се губи изъ долини и върхове, въ дѣсно се бѣлѣе снѣга на Мусала и Налбанта, а на югъ Пиринъ раздира небето съ остритъ си върхове „Ел-Тепе“, „Тодоринъ връхъ“, „Даутовъ връхъ“, които криятъ въ недрата си легенди за борби, за сълзи и кърви.

Не по-малко красиво, а може би и най-красиво е шосето Самоковъ-Чамъ-Кория, двореца Царска Бистрица, кантонъ „Торица“ - с. Белица - гр. Разлогъ. Шосе, което кой знае по какви съображения е занемарено и сега отчасти развалено.

Отъ Самоковъ и Дупница има още много пѣтеки презъ които за единъ-два дена се стига до царството на еделвайса. Лѣтно време Рила навсѣкжде е проходима и удобна, особено за жилавитъ крака и дълги тояги на планинитъ-туристи.

Населението на Разложката котловина, като не се смѣта селото Бабякъ, което съ своитъ многобройни махали заема цѣлитъ западни склонове на Родопитъ и е населено съ помаци, е чисто българско. Формата на облѣклото на мъжетъ е черни потури съ червени пояси, а женитъ носятъ сукмани, които сега вече сж почти замѣнени съ панагюрски бръчници и шарени престилки.

Най-голѣми населени центрове сж: гр. Разлогъ и Банско, а голѣми села въ Разлога сж Якоруда, Белица, Баня и Добринища.

Централно мѣсто въ котловината заема града Разлогъ (Мехомия) съ около 6000 жители, околийски центъръ, възелъ на всички пѣтиша.

На северъ отъ него, като стена се издига високъ стрѣменъ брѣгъ — Голакъ. Още по на северъ на 5 клм. сж политъ на Рила. На югъ сжщо на 5 клм. се издига величествения Пиринъ.

До освобождението, па и до скоро града, макаръ да е околийски центъръ още отъ турско време, е представлявалъ едно голѣмо село. Сега обаче, благодарение напредничавия духъ на трудолюбивото население, града се бързо развива. Прави улици навсѣкжде вече прорѣзватъ старото селище. Много двуетажни и триетажни кжщи кокетно блестятъ подъ топлото слънце. Много отъ кжщитъ сж покрити съ бѣли циментови керемиди и това имъ предава особена красота.

Града се освѣтлява съ електричество. Тукъ пѣтника ще намѣри добри хотели, гостилници, кафенета.

Всѣка сутринъ автомобилъ минава презъ града и носи пѣтници за гара Изворитъ, откъдето съ влака до вечеръта стигатъ София.

Много рѣки и вади, които минаватъ презъ града го правятъ чистъ и приветливъ.

Наредъ съ другитъ красиви здания които красятъ града, се издига воененъ клубъ, а на южния край на града, на не високъ хълмъ край шосето за гр. Банско-Неврокопъ, величествено сж застанали новитъ казарми на 7-а п. Допълняюща частъ, заобиколен съ грамадна овощна градина на сжщата частъ.

Изобщо гр. Разлогъ сега се усилено застроява, рушатъ се старитъ отъ турско време кжщурки и на тѣхно мѣсто никне бждащия величественъ и красивъ курортъ.

Съседно градче на Разлога, на 6 клм. южно е Банско. Намира се при политъ на Пиринъ. Старо българско градче, кждето турчинъ не е живѣлъ.

По-забележителни села въ котловината сж Якоруда, Белица, Добринища и Баня. Въ последнитъ две, които сж близко до Разлогъ и Банско има чудни лековити минерални бани съ доста голѣми удобства за лѣтовницитъ. За банитъ дохождатъ болни и здрави отъ Пловдивъ, Пазарджикъ, София и др. градове.

Красивъ е Разлога красивъ и очарователенъ, девствени сж още неговитъ снѣжни върхове и зелени морави, защото малко туристи сж дошли да го познаятъ.

Хр. В-овъ

ТРЪНЪ

Самото име будеше чоғолни асоциации въ ума ми. Предъ моето въображение града изпъкваше като малка разнебигена паланка съ килнати кжшурки, захвърлени безъ планъ и редъ въ нѣкаква пѣсчана равнина, обрасла тукъ-таме съ трънъ и глогъ. Непременно и глогъ, защото тия две понятия живѣха неразривно свързани въ съзнанието ми така, както неразривно стоятъ и въ народната поговорка: „отъ трънъ, та на глогъ“. И като въ поговорката всѣки кжтъ отъ мѣстоположението на града представляваше нѣщо отъ лошо по-лошо. Учебниците по география не бѣха ми казали нищо за тоя градъ, а и никой не бѣше ми разправялъ за него: ние, българи, така малко посещаваме западнитѣ покрайнини на нашето отечество и така малко знаемъ за тѣхъ! И азъ дълго не вѣрвахъ въ описанията на единъ свой сродникъ, който бѣше прекаралъ въ града цѣли две години като учителъ. Тѣ ми се виждаха невѣроятна фантазия, създадена да оправдае повече предъ себе си, отколкото предъ мене, своето неволно заточение. Особено странна ми се видѣ мжката му, задето е принуденъ по домашни причини да се прибере въ родното си огнище и да напустне тоя малкъ градъ на природна хубостъ и човѣшка доброта.

Ето съ такива чувства се отправихъ преди много години къмъ Трънъ, за да го направя отпосле мое любимо мѣсто за отдихъ и отмора.

*

Съобщенията сега сж лесни и бързи. Нѣкога трѣбваше да се отиде съ трена до гара Батановци и отъ тамъ съ габриолетъ презъ Брѣзникъ за Трънъ, дето се стигаше къмъ 4—5 часа следъ обѣдъ, а сега сж достатъчни два-три часа съ автомобилъ отъ София. Автомобилъ може да се вземе и отъ Батановци. Но, все пакъ, азъ, закачилъ отъ хубавото старо време, предпочитамъ нѣкогашнитѣ превозни средства предъ днешнитѣ: предпочитамъ и турската бричка, и модерния до скоро габриолетъ, и въ неволя изпадналия фаетонъ. Бавни като костенурки въ сравнение

съ днешната шеметна бързина на автомобилното купе, тѣ позволяватъ да се вгледашъ по-дължко въ природата около себе си и да виждашъ своя пжтъ, който се вие предъ очитѣ ти като серпантинна лента, додето потъне въ гънкитѣ на полето или пжкъ се пречупи остро задъ нѣкой планински хребетъ. Около тебе се вълнуватъ тъмозеленитѣ посѣви, пролѣтесъ, съ пробѣгващи сребърни ивици по тѣхъ или пжкъ ти отправятъ слънчевитѣ лжчи захвърлени въ безреда снопи презъ лѣтото. Душата ти тръпне въ блаженство и пѣе. Пѣе съ отсѣченитѣ трели на чучулигата, която се дига на витло предъ фаетона и, сякашъ, му сочи бѣлия шосеенъ пжтъ, тукъ-тамъ запрашенъ отъ лекитѣ вихрушки на зноя. И какъ всичко е близко, родно и, все пакъ, непознато и ново! Родни сж и хълма отдѣсно, и зелената лжка край мочурливата вадичка отлѣво, и синьото небе, и таинствения звънъ на кофата, прикачена къмъ задната ось на кабриолета, и мжтнитѣ огледалца на бричката, предъ които нѣкога бѣли ханѣми сж оправяли своя тоалетъ, и сплеснатитѣ пружини на талигата. Близъкъ се чувствувашъ на себе си и ти съ безкрайния си унесъ въ играта на бѣлитѣ слънчеви облаци и съ любовта си къмъ всичко онова голѣмо и необятно, което ние наричаме отечество, и което всѣки отъ насъ може да събере въ единъ кжтъ на сърцето си, да го притисне съ ржка и да каже: то е мое, мое и само мое.

— Сприй? . . .

Водачътъ не спира. Ти се понадигвашъ отъ мѣ-

стото си, досѣгвашъ го леко по гърба или по рамото и той обраца лице.

— Сприй, да си понакжсамъ малко цвѣтя.

Возачътъ потегля поводитѣ, изпърква и спира: той не се чуди на твоята прищевка. Ти скачашъ, изтривашъ изпрашени и почти вцепенени колене и се навеждашъ съ цѣли шепи къмъ бѣлитѣ вѣнчета на лайката, къмъ тънкитѣ стъркове на митличината или къмъ синитѣ почти металически коронки на синичината. Китката расте въ ржцетѣ ти, усмихва се

Мальовишкото езеро

Фот. М. Кръшиякъ

на твоята радост, примамва ти погледа и пакъ го отправя тамъ, хе... дето цѣла ливада тъне въ блѣсъка на своята пѣстрота и ти кима къмъ себе си. Ти поемашъ нѣколко крачки и чувствувашъ, какъ конетѣ потеглятъ къмъ канавката на пѣтя, свеждатъ глави и заскубватъ съ обгемени уста запрашената трева. Струва ти се дори, че виждашъ, какъ тѣ размахватъ дълги вратове и изтръсватъ прахъта отъ изскубанитѣ стрѣкчета. А возачътъ бавно обглежда колелата на своето возило, разтърсва ги съ ржце, почуква главинитѣ, постѣргва съ широкъ ножъ спитѣтъ, по които има остатъци отъ торъ и запущва съ дългъ турски чибукъ.

Деньтъ се точи бавно и безметежно. Никой не бърза, — до вечеръта все ще се стигне.

— Хайде ли?

Возачътъ поклада удобрително глава, намѣстя се на капрата, раздрусва поводитѣ и плѣсва остро по въздуха съ дългия си камшикъ. Ти догонвашъ тичешкомъ колара, хвърляшъ цвѣтята на седалото и се премѣташъ вжтре. Искатъ ти се така — да се качишъ при движение, както си правилъ нѣкога като дете, за да опиташъ пѣргавостъта на вече застарѣли мускули. Значи, добре: още сж жилави тѣлото и душата. Нѣкакво блаженство, приближило краищата на твоитѣ възрасти, те обхваща и ти поемашъ запѣхъ и свежия въздухъ на простора, и сивата прахъ на шосето. Колелата тракатъ ритмично, подхвърлятъ те и те слагатъ пакъ върху мушемяното седало.

Омарата се вие тамъ отсреща като змей, пълзи къмъ тебе, изчезва, за да я усѣтишъ веднага като умора въ себе си, която ти облакотява ржката на гюрюка, слага ти главата въ нейната шепа и ти затананиква презъ стройното клатушкане на колата: така-така-такъ...

Господи, какъ сладко се дрѣме!...

— Господине, господине...

Ти подигаашъ глава, разтърквашъ клепачи и гледашъ предъ очитѣ си хиляди разноцвѣтни кржгове, родени отъ малка желто-червеникава точка. Кржговетѣ се ширятъ, ширятъ, додето изчезнатъ съ багритѣ на джгата въ безпредѣлността на пространството и очертаятъ предъ тебе измазано ханче съ замърсенъ тремъ предъ него и съ оседлани коне, вързани за стѣлбоветѣ на трема; тѣ отритватъ попиляната плѣва подъ нозетѣ имъ и загребватъ отъ време на време съ подковани копита измокрения калдаръмъ. Каруцарътъ е снелъ вече сбруята отъ своитѣ коне, надява имъ съ една ржка зобнитѣ торбички, а съ друга ги глади по дългитѣ вратове. После имъ подрѣзва уши и ги потупва по хълбоцитѣ. Тѣ клатятъ удобрително глава, дигатъ високо дългитѣ си вратове и пилѣятъ зобъта.

Всичко това е тѣй миражно тихо, че тебе ти се иска да сложишъ пакъ глава на „гюрюка“ и пакъ да се унесешъ въ дрѣмка; но гласътъ на каруцаря прогонва унеса ти и те подканва отново;

— Чорбаджи, ела да си починешъ малко на сѣнка...

Вжтре въ ханчето те посрѣщатъ приветно и съ любопитство. Пълното лице на ханджията, червено като недоваренъ ракъ, те гледа засмѣно и пита:

— Една ракийка?...

— Не, благодаря, — една лимонада.

Ханджията бърка въ чебѣра задъ тезгяха, изважда пълно лимонадено шише, избръсва го съ цвѣтна като земята кърпа и го слага тежко върху скованата маса предъ тебе, скръстенитѣ напречници на която ти пречатъ да си сложишъ краката на тѣхъ. Но още преди да присегнешъ къмъ шишето, дебелия показалецъ на ханджията се пѣхва въ устието му и натиска.

— Брей пущината!... Той слага дъното му на пояса си, изпуля очи и натисва сега съ две ржце. Тебе те увлича забавната гримаса по лицето на ханджията, но за малко. Шишето изпрасква, струя отъ пенести бризки изхвърква къмъ тебе и ти неволно се накланяшъ назадъ. Това е и знакъ, че лимонадата е добра, и поводъ на ханджията, спрѣлъ срѣдъ ханчето съ подплеснати на бедрата ржце, да завърже разговоръ. Скованъ на мѣстото си, той те гледа изпитателно и мърда само мизинеца на лѣвата си ржка, украсенъ съ широкъ пиринченъ прѣстенъ.

— Ваша милость, азъ като че ли съмъ те виждалъ. Откъдѣ бѣше?

Ти подигаашъ отрицателно вежди. Не, за пръвъ пѣтъ минавашъ по тия мѣста.

— Я гледай ти... Пѣкъ мене все ми се струва, че сме се виждали. Ако не тука — другаде — и азъ много съмъ ходилъ...

Сега се отвързва езика ти и запитвашъ на свои редъ.

— А въ Шуменъ бивалъ ли си. Второто лице, единствено число, неволно се налага на говора ти. То ти звучи нѣкакъ непривично и, все пакъ, толкова интимно и необходимо!...

— Какъ не, бивалъ съмъ. Тамъ служихъ нѣколко месеца въ кавалерията — въ втори коненъ полкъ. Сетне го премѣстиха въ Ломъ. Тамъ ще съмъ те виждалъ... Зная цѣлия градъ: и Татарската махала, и Кѣллека, и Арастата, и Кьошкочетѣ. Много добри сж хората, а и града бѣше голѣмъ. Той вече трѣбва да е стигналъ Софията — много войска имаше въ него.

— Не е.

— Не ще е ами... Ама можеше да я стигне, ако бѣше столица...

Ти виждашъ, че всичко туй се приказва, за да ти се угоди, и се усмихвашъ съ видимо задоволство.

Това угодничество на ханджията дразни другитѣ пѣтници. Тѣхното недоволство се засилва, когато ханджията, забелязалъ, че не посѣгаашъ къмъ лимонадата, съобразява за чаша. Той се обръща чевърсто, грабва една отъ тезгяха, потапя я въ

сжия чибъръ, от който бѣ извадилъ шишето, слага я на масата и налива самъ.

— На здраве...

Ти взимашъ чашата и пиешъ глътка по глътка, задвижилъ очи по четиритѣ стени на ханчето. Поглеждъ ти долавя всичко: и одименитѣ греди, и съждивия засѣнникъ на лампата, която виси отъ срѣдната греда, и рѣждивия винчестеръ на срещната стена, и еленовитѣ рога съ препарирана на тѣхъ кукумявка, и папурената рогозка на седалата околоврѣстъ, и каруцаря, седналъ кръстомъ на крайната пейка, сега чука за друго шише ракия, и навиренитѣ мустаци на младия човѣкъ съ нагнать коженъ калпакъ, сложенъ само на темето, и руситѣ му потни кичури, полепнали по изпъкналото му чело. Той поглежда нетърпеливо презъ кръстатo замреженото прозорче къмъ коня си отвънъ, но му пречи желтата хартия, съ която е облепена долната му частъ. Това го кара да се понавдига и да проявява видимо недоволство отъ вниманието къмъ тебе...

— Щѣлъ да бжде голѣмъ... Че и твоето ханче да бѣха направили столица, щѣше да стане голѣмо.

— Тѣй е, имашъ право, — съгласява се ханджията. То царьтъ е като жената: дето е тя, тамъ се събиратъ всички отъ кжщи.

Разговорътъ оживѣва, запремѣства се отъ тема на тема и прави отъ всички, случайно срещнати, стари познати. Любоуеобилень къмъ тебе вече е и недоволния пжтникъ. Той става, приближава те и подава ржка:

— Здрасти! Да се запознаемъ!...

Душата ти се разширява, и тебе ти се ще да седишъ, да седишъ и да приказвашъ. Тя не се свива, и отъ смѣтката, която ханджията ти представя за конетѣ и за каруцаря... И когато потеглишъ, струва ти се, че отново напушашъ бащинъ кжтъ и родно огнище...

А сега? Предъ автомобилното купе чакатъ десетина души съ сандѣци, сандѣчета, вързопи и вързопчета. Всѣки иска да седне тамъ, дето по-малко друса, всѣки се мжи да изтласка съседа си отъ мѣстото му, да му пригѣне коленетѣ надъ нѣкой плень чуваль и да се настани самъ по-удобно. Но това удобно значи възможността при пълното вцепенене, на което си подложенъ, да си помръдвашъ отъ време на време лактитѣ или да се извишъ малко настрани, за да проникне въздухъ между тебе и съседа ти. И, така консервиранъ съ десетина тебеподобни, ти поемашъ на пжтъ. Автомобилътъ

изпуктява, обвива те съ една атмосфера отъ бензиновъ димъ и пари, напълня ти носа съ непоносимата миризма на тежко минерално масло и те заподмѣтва нагоре-надолу не като отдѣлно сжщество, а като частъ отъ плътно споена маса. Чувствуваешъ, че дори нѣмашъ право да се движишъ по своему, да мислишъ, както ти се ще, и да гледашъ кждето невиджани природни красоти примамватъ твоя погледъ. Страхътъ, че катастрофално можешъ да бжде обърнатъ нѣкжде ведно съ всичкитѣ си съпжтници, не те напуща нито за мигъ. И една въздишка на облекчение неволно се откъсва отъ гърдитѣ ти, когато пристигнешъ на мѣстото, за което си тръгналъ:

„Слава Богу, пакъ ми оцелѣ кожата“. И се раздѣляшъ чуждъ отъ съпжтницитѣ си

Но ти пжтувашъ самъ въ отдѣлно купе. Въ

Рилско езеро

Фот. М. Кръшнякъ

него има и говорна тржба за шофьора, и билюрено огледало, и шнурове, на които обтѣгашъ ржце и противодействувашъ на подхоцкванията, заудряли главата ти о тавана на каруцериата. Прозорцитѣ отъ дветѣ ти страни сж открити и тѣхнитѣ плътни завеси се люлѣятъ и плющятъ ту вънъ, ту вжтре отъ движението на въздуха. Всичко е отъ удобно поудобно, отъ приятно по-приятно и все пакъ, така те дразни тая шеметна бързина, така те сковава въ сжщото време, че почвашъ да се мислишъ за безволна вещь, оставена на волята и произвола на чужди ржце. Но окопити ли се човѣшкото съзнание у тебе, струва ти се, че бързашъ за погребение, а не за работа, удоволствие или за отмора. Всичкитѣ ти усилия да приведешъ душата си въ хармония съ околната природа оставатъ суетни. Ти продължавашъ да се движишъ срѣдъ нея като чуждо крѣвно тѣло въ артериитѣ на нейния животъ и да вдишвашъ

паритъ на автомобиля, вмѣсто свежия полски или планински въздухъ, наситенъ съ аромата на полска щиръ, маширка, лимоника и джоджумъ. Природнитъ хубости се сливатъ предъ взора ти въ едно като битъ на силно завъртанъ кръгъ и ти не виждашъ, а само чувствувашъ, какво разнообразие ти се открива отъ малкото Граовско поле.

Оградено съ плоски възвишения, сега, презъ май, то е наситено зелено и тихо. Къмъ източния му край се протака шосето, бѣло като прострѣно на морава платно, опнато отъ Батановци до Брѣзникъ. Отъ тукъ то се пречупва въ остъръ жгълъ, минава покрай верига отъ сипеи и голи възвишения, за да се скрие между скалиститъ върхове на трънскитъ планини. Срѣдъ полето лжкатуши тиняста рѣка, тукъ-тамъ засѣнчена отъ дветъ си страни съ гъсти върбалаци, Сега групи отъ хора ѝ копаятъ ново корито, хвърлятъ жълта прѣстъ върху буйналитъ посѣви и готвятъ вериги за нейнитъ, пакостни при наводнение стихии. Тя, отъ която зависи цѣлото плодородие на Граовско, трѣбва да носи само добро и когато е кротка, и когато е обхваната отъ бѣсоветъ на пролѣтното си пълноводие.

Но картината е още еднообразна. По-еднообразна я правятъ ридоветъ, които я обграждатъ отъ всички страни и тегнатъ надъ нея съ своята сивота. Отзадъ сж възвишенията на Батановци, обрнати въ кариери отъ циментовата фабрика на Гранитоидъ, отдѣсно ридоветъ, богати, както казватъ, съ шистни пластове, отлѣво прекжснатитъ хълмове на Знеполето, а отпредъ очертанията на голитъ брѣзнишки баири. Ала щомъ се стигне до с. Велковци, забележително съ своето ханче, по-скоро съ неговото име „Пали-Лула“, станция на всички колари и файтонджии, гледкитъ добиватъ съвсемъ другъ образъ. Възвишенията отъ лѣво се обръщатъ веднага въ една верига съ четири конусообразни върхове, отъ които се спущатъ полегати падини. Най-високиятъ и най-стройниятъ връхъ носи името „Момина могила“, Той така се хвърля въ очи отъ близо и далече съ своитъ почти отвесни склонове, че околното население го е вплело въ поетическата мрежа на своитъ предания. Легендата разправя, че нѣкога, преди много и много години — така започватъ всички легенди — въ едно отъ селата, разположено до подножието на хълма, се любѣли момъкъ и мома. На тѣхната любовъ се радвали всички, освенъ единъ — бащата на момата. Той за нищо на свѣта не искалъ да види своята китна щерка, за хубостта на която се разправяло презъ деветъ села въ десето, подъ вѣнчило съ човѣкъ, когото не смѣта достоенъ за нея. Но и щерка му за нищо на свѣта не мислѣла да подаде китка на тѣзи, които ѝ посочвалъ той за женихи. Най-после стариятъ е трѣбвало да отстъпи предъ упорството и предъ святитъ чувства на младитъ, но при едно условие: момъкътъ да изнесе на ржце момата до самия връхъ, безъ да се спира за почивка по пѣтя. Условието бива прието. Нали тамъ, където има любовъ, има и смѣлостъ, и вѣра, и сила? Момъкътъ грабва момата и поема съ твърди

крачки по стрѣмния си пѣтъ. Отдолу гъмжи отъ народъ: той ликува, маха калпаци и вика. Вика съ гласа на ободрението, на надеждата и на любовта си къмъ чистата любовъ на другитъ. Най-сетне момъкътъ стига върха, — облогътъ е спечеленъ. Но сега пѣкъ той загорява отъ страсть да сломи триумфа на бащата: надъ неговата капризна воля решава да наложи всемогъщието на влюбения. И, безъ да си отдѣхне, поема назадъ съ скжпоценния си товаръ. Поема, стига до изуменото множество и пада мъртавъ.

— Че не ще е било толкова мъчно — казва единъ отъ съпжтницитъ. И азъ се качвамъ.

— Почакай малко, — прекжсва разказвачътъ.

Колата бърза по прашното, на мѣста поизрошено шосе. Вече сме въ една отъ махалитъ на Брѣзникъ, дето пѣтя завива въ подножието на рѣтлината и ни открива новитъ ханчета на града. Тукъ обикновено спиратъ пѣтницитъ за Трънъ, за да обѣдватъ съ лютивия яхния, тасъ кебапъ или паприкашъ, които увеличаватъ потнитъ пѣтеки по лицето на пѣтника съ още нѣколко нови. Самиятъ градъ се точи въ разхвърлянъ строй северно отъ тия ханове, за да открие отъ своитъ благоустройствени хубости само паметника отъ сръбско-българската война и нѣколко едноетажни, бездворни постройки по завивката за Трънъ, предъ които стоятъ вѣчно приклекнали и съ хурки въ ржце тѣхнитъ работни и любопитни стопанки.

Сега пѣтътъ поема по нанагорнище, открива по-широко Граовското поле съ неговитъ спретнати отъ далечъ села, спуща се къмъ хубавия желѣзенъ мостъ, по зелената морава край който се обтѣгатъ предъ парцаливитъ си шатри безгрижни катунари, и се заизкачва пакъ. По склона на възвишението Букова глава ние слизае, за да отлекне на конетъ. Сега конуситъ съ Момина могила начело оставатъ отъ лѣво, а сивитъ брѣзнишки сипеи — отдѣсно, Сипейтъ изглеждатъ така низки съ зеленитъ дворища на селцата въ политъ имъ, прикжтани на заветъ изъ тѣхнитъ плитки гънки, и тѣй близки, че ти се ще да отличаващъ единъ отъ другъ дори дребнитъ камънаци, покрити съ жълто-сиви лишеи. Но по-висока и по-недостъпна, почти отвесна, се въздига „Момина могила“ съ кафявитъ брѣзди на дъждовнитъ потоци.

— Е, — обръща се разказвачътъ на легендата къмъ съпжтника ни — лесно ли е да се покачи човѣкъ съ такъвъ тежъкъ товаръ по нея?

Съпжтникътъ гледа „Момина могила“, измѣрва я отгоре до долу, сравнява я съ другитъ височини и додава:

— Не си е работа. . . И самъ билия не мога се дотѣри до върха. . . За високъ — не е високъ, ама стрѣмень: две крачки нагоре, една на долу. . . Ето ти всичкото. . .

— Но любовта прави чудеса, байно.

— Де да не сме ги правила и ние, когато сме били млади, — додава самохвално съпжтникътъ. . . Ама сега и Букова глава ни е много. И, за да докаже, че наистина е така, той вади голѣма червена

кърпа отъ джоба си и я пхва съ открита шепа въ разтворена пазва,

— Какво, сълзи ли мъката?

Съпжтникът навежда глава и духа надъ косматитъ си гърди.

— Сълзи не, ами тече... Да му се не видѣше и бука и главата му.

— Ха, тъй речи... Ами да ти е да се качимъ въ тая жег а ей по оная чука, тамъ?..

Съпжтникът заслѣня съ ржка очи, вира се отсреща и отсича:

— Мѣни, мѣни.

А отпредъ се открива картина, каквато рѣдко може да се види и въ толкова прехваленитъ Алпи.

Острият конусъ, подалъ скалистъ бодъ надъ Врапчанскитъ висини, по-рано едва видимъ, сега се издига по-високъ и по-величественъ отъ Хиопсовата пирамида между тѣхъ. Сякашъ митиченъ гигантъ е повдигналъ набръчканото чело, за да обзрѣ далечъ около себе си и да види, дали се е облѣкла въ празничната си премѣна околната природа въ този слънчевъ майски день, и дали сж нацвѣтели люляки, упоителния ароматъ на който се чувствува и презъ праха на тракашитъ колелета. Неговиятъ станъ е строенъ, величественъ и стариненъ, ще речешъ изваяние, изровено изъ скалистата земя. Висинитъ отъ дветъ страни на пжтя се тълпятъ къмъ него, струва ти се, отъ желание да бждатъ по-близко, оставили мѣсто само за пжтя и за ивицата тучни ливади отъ едната му страна. Наситената зеленина на низината

се слива съ храста на хребетитъ, вълнува се леко отъ тихитъ подухвания на вѣтъра и открива коронитъ на ситни желтурчета. На нея отговаря изрѣдко и нѣкакъ си тежко люляковия храстъ, разгрѣща сплетени връхари и се смѣе презъ бѣлитъ и виолетови гроздове на своя цвѣтъ. Ще ти се да се излегнешъ до канавката на пжтя, да вперишъ очи въ тая спокойна красота и ведно съ унеса на Драговски камъкъ да попивашъ въ душата си съ дни, съ години, съ вѣкове чара на българската природа. Даже съпжтникътъ, вече закопчалъ пазвата на ризата си, възкликва отъ възторгъ и радостъ:

— Хубава е нашата земя брей!..

Ние не му отговаряме, унесени всѣки въ себе

си срѣдъ общия поетиченъ захласъ на божие то сътворение. Но той иска на всѣка цена да обърне вниманието ни къмъ себе си и натѣрта:

— Хубава!.. Да сж такива и хората й...

Азъ мълча и мълчаливо се съгласявамъ. Но другарътъ ми се обръща къмъ него, усмихва се и му сочи Драговски камъкъ. Ние сме почти подъ него. Но де е самия той. Вмѣсто непристъпната и за орлитъ пирамида, сега предъ насъ е една грамада камъни съ тѣпъ връхъ, до който би могло да се изкачи и едно дете. По едното му ребро се вие пжтека, която води за с. Бутроинци, разположено въ отвѣднатата страна на подножието му. Но то не се вижда.

— А...? запитва другарътъ съпжтника ни и смива съ око.

Съпжтникътъ разбира въпроса:

— Та това ли е високото?

— Това...

— Я гледай ти... Иди че повѣрвай.

И, наистина, той не повѣрва. Но, озърналъ се на всички страни, пошепва на себе си: Колко е малъкъ...

— Не е, не е — отблизо всичко е малко... Така е и съ хората... На, гледай сега. Виждашъ ли тамъ задъ седловината единъ голъ като черковенъ куполъ връхъ?.. Това е Руй, най-високиятъ връхъ тждѣва. Но отъ близо и той е нищо.

Каруцарътъ вече обтѣга поводитѣ.

Филиповци.

Трѣбва да спремъ за отмора на конетъ. Хановетъ край пжтя сж много, но каруцарътъ си има свой. Щенията на пжтницитъ не се взиматъ подъ внимание.

Какво, че тѣ биха предпочели ей она тамъ съ широкитъ прозорци, презъ които може най-добре да се съзерцава котловинката на селото, или она съ низкия чардакъ, предъ който се разкрива гърлото на врапчанското ущелие? А дивна е тази малка котловинка, въ която и около която е струпано толкова голѣмо разнообразие, дето и човѣшката ржка е притурила доста. Но безподобна е тя, когато се покачимъ на Секирица и погледнемъ отъ тамъ по всички страни. Зигзагитъ на пжтя при всѣки завой ти откриватъ нови хубости, рѣзко противоположни една на друга. Долу се стели като на дланъ келимътъ на Филиповци; Малкитъ кжщици образуватъ квадратни фигурки по неговия измудренъ фонъ, раздѣленъ почти на

Туристическиятъ домъ въ Ловечъ

две равни половини от бистра балканска рѣка. Но ти вземашъ — вече пешъ — още единъ завой на пѣтя и се поправашъ. Не единъ, а множество келими е наслала пролѣтъта въ най-чудна хармония на бои и на линии. И почвашъ да броишъ: при моста и край сградитѣ до него — единъ, другъ почти подъ нозетѣ ти отпредъ, трети... Кое ли въображение би могло да си представи друга по-царствено наикитена зала отъ тази?..

Съпътникътъ, види се, е правилъ съжитѣ сравнения въ ума си и възкликва:

— Дворецъ ли?

Другарятъ го пита:

— Че ти бивалъ ли си въ дворецъ?

— Не, — виждалъ съмъ на картини. Друго е, не е като тука...

Туристическата хижа на Пернишкия клонъ въ Голо бърдо

— Разбира се. Тамъ сж нареждали хора, а тука е нареждалъ Богъ... И той посочи съ прѣстъ къмъ небето.

Може би, другарятъ искаше да каже още нѣщо, но спрѣ. Ние бѣхме на най-високото мѣсто. Пѣтьтъ сѣче отъ склона на планината и открива предъ нозетѣ ни пропасть, заградена на по-опаснитѣ мѣста съ каменни пречки. Страшно е да се кара невнимателно и бързо. Тука трѣбва здраво да се опъватъ поводитѣ и да се държи къмъ склона, цѣлъ обрасълъ съ люляка. Буйни люлякови храсти се подаватъ и отъ долу, често сложили дѣхъвитѣ си цвѣтове върху каменната преграда. Ти се пѣхвашъ неволно въ шубрака, разгрѣщашъ го съ рамене и безмилостно чупишъ крѣхкитѣ гранки. Китката расте въ ржцетѣ ти. Вече не можешъ да я държишъ съ шепи и я притискашъ до гърдитѣ си. Стига. Ти слизашъ съ намѣрение да оставишъ на мира тая окраса на планината, но отдолу, тъкмо при най-върлото, те

примамва другъ цвѣтъ, пѣленъ и току що разпѣпилъ. Оставяшъ китката въ колата, предпазливо се спущашъ, провисвашъ надъ пропастьта и кжсашъ, кжсашъ, доде каруцарятъ не изгуби търпение и не извика:

— „Хайде!“

Но най-пленителна е скалистата бездна на врапчанскитѣ висини.

Пленителна? Не, страхотно красива. Именно страхотно, защото човѣкъ неволно започва да преравя въ паметъта си най-страшното, което е челъ и слушалъ, и което би могло да се извърши само въ тази тѣснина. Високитѣ надъ стотина метра скални стени се разтварятъ предъ тебе като зеяща пропасть, привличатъ те и те отблъскватъ назадъ съ хладни трѣпки по снагата. Струва ти се, че тѣ предпазливо се движатъ една къмъ друга, като че дебнатъ да притиснатъ малката рѣкичка, която пѣнливо буботи между тѣхъ и кърши сѣннитѣ, хвърлени надъ нея отъ безреда натрупанитѣ камѣнаци. Слънцето, което още прижурия надъ главитѣ ни, тука премѣта само петна и бледни отражения, за да насели тоя страхотенъ кжтъ съ хиляди и хиляди привидения.

— Хайде!...

Неволно откъсвашъ очи и се качвашъ на колата.

Вече сме до Трънъ, но той още не се вижда. Пѣтьтъ се провира между залесени висини и лжкатуши надолу, сякашъ бърза да се отмори отъ качването си по Сѣкирица. Въ падината отъ лѣво протича рѣка и открива малки площадки за градини. Пло-

щадки се откриватъ и отъ дѣсно, колкото да дадатъ мѣсто за градскитѣ гробища, както и за гробища на падналитѣ презъ междусъюзнишката война, и пакъ изчезватъ.

— Трънъ... казва каруцарятъ и шибва конетѣ.

— Де е?... Ти се надигашъ да видишъ презъ рамото му.

Една малка кжщурка, друга, трета... Зареждатъ се отъ дветѣ страни. Колелата подскачатъ по неравната настилка на улицата, клатушкатъ те и те убеждаватъ, че влизашъ въ градъ. Но града го нѣма. И, преди да ти се представи, той ти разкрива широкия си площадъ, ограденъ отъ паянтови постройки, нѣкои съ широки модерни прозорци, а нѣкои съ тѣсни старовремски. Фасадитѣ на едни сж измазани цвѣтно, на други съ бѣла, вече олющена варъ, а трети стоятъ съ мазилката си отъ калъ, срѣдъ която лъщатъ примѣси отъ насѣчена слама. Въ дѣното на площада запазенъ съ желѣзна ограда, се издига скромненъ,

но приличен паметник за падналите при войната ни съ сърбитѣ презъ 1885 година. До хана на бай Рангела мѣстната интелигенция, дочакала пощенската кола, вече говори за събитията на деня, почерпени отъ софийскитѣ вестници. Тя подига глава, щомъ спрешъ, и любопитно те изглежда, готова доброволно да ти укаже всички необходими услуги. Отварятъ се и прозорцитѣ, презъ които надникватъ сжщо тѣй любопитни глави и сякашъ се радватъ, че тѣхния градъ още не е забравенъ, че той още се спохожда, макаръ и нарѣдко, отъ външни хора. Значи, съвсемъ не сж изоставени отъ свѣта, не сж откъснати напълно и отъ него. Една минута стига, за да разберешъ, че се намиращъ не само срѣдъ единъ приятенъ кжтъ на българската земя, но и срѣдъ едно мило общество, което мило те приласкава къмъ себе си и те прави свой. И неволно почвашъ да вървашъ, че отдавна се знаешъ съ аптекаря бай Георги Тричковъ, спрѣлъ съ броеница въ ржка предъ прага на своята аптека, готовъ да му кимнешъ съ глава за поздравъ. Но той не дочаква приветствието ти. Съ бавни, измѣрени крачки бай Георги се приближава до тебе и, отпусналъ броеницата въ лѣвата си ржка, поднеса дѣсната за ржуване и пита, съ какво може да ти бжде полезенъ. Наобикалятъ те и другитѣ. И когато слѣзешъ отъ хотела, ти неволно спирашъ предъ нѣкоя маса и заслушвашъ тракането на зароветъ, додето самъ се намѣсишъ въ играта на табла. И не се питаешъ: отъ кога си между тия хора; чувствувашъ, че те знаятъ тѣ, както ги знаешъ и ти. А смръкне ли се, и площада се напълни съ хора — почти цѣлото население на Трънъ, дошло да си направи вечерната разходка — ти вече познавашъ всички.

Трънъ!

Никога нѣма да забравя своето първо отиване въ него. Никога нѣма да се заличи и спомена за моята грижа и радостъ, когато годиначето ми дете изчезна отъ ржцетъ на майка си, за да се понесе изъ ржцетъ на любвеобилнитѣ трънчанки.

Всѣка отъ тѣхъ като че ли чрезъ него искаше да ни засвидетелствува, колко скжпи сме имъ ние, дошли да лѣтуваме, може би, първи между тѣхъ.

— Значи, не сме вънъ отъ свѣта, — казва ми облекчително единъ младъ, интелигентенъ момъкъ.

— Защо?

— Щомъ поне единъ се е сѣтилъ да прекара между насъ.

— Но азъ отивамъ на банитѣ въ Звонци.

— Нищо, — ей го кжда е то.

Разположенъ въ една малка котловина, до която сж се спрѣли носоветѣ на три планински висини, градътъ се точи покрай коритото на р. Ерма, която протича срѣдъ него. Кой знае защо, но азъ съмъ склоненъ да вървамъ, че нейното име е най-звучно отъ имената на всички български рѣки. Звученъ е и тихия ромолъ на нейнитѣ плитки води, побледнѣли отъ утайката на нашето пренебрежение къмъ тоя край.

Трънъ, окръженъ градъ преди двайсетина и повече години, сега е околийски центъръ съ смѣсана реална гимназия и столарско училище, издържано отъ софийската окръжна постоянна комисия. Населенъ е съ около 2500 жители, мирни, трудолюбиви граждани, предимно занаятчии. Оскѣдниятъ му поминѣкъ, благодарение на планинската му околностъ, ги е заставилъ да възложатъ всичкитѣ си надежди върху школото. И, струва ми се, не ще увеличи, ако кажа, че нѣма кжща, която да не е дала поне единъ човѣкъ съ срѣдно образование. А вишиститѣ би могълъ да ги разхвърли човѣкъ презъ всѣки две кжщи. Отъ близо градътъ не представлява нищо като постройки. Последнитѣ дори не сж приветливи съ своята черна мазилка. (И тука сжществува повѣрието, че домакинята не бива да си бѣлосва кжщата. Стори ли това, мжжъ ѝ ще почине: защото бѣлосването е мжжка работа, която жената не бива да отнима. Отнеме ли я, значи, че мжжътъ е излишенъ, и че жената може да го замѣни въ домакинството. Разбира се, дѣдо Господъ ще забележи това, ще се оскѣрби и ще си го прибере). Влѣзешъ ли, обаче, вжтре — тамъ е друго: уредбата е и приятна, и чиста, и удобна, макаръ често много скромна. Но покачишъ ли се на Гърковъ камѣкъ, отвѣдъ Ерма, или на височината при болницата, картината става съвсемъ друга. Неугледнитѣ отъ близо кжщи се сливатъ въ пѣстроцвѣтна хармония предъ тебе и ти откриватъ чистотата на единъ нѣмски „ландшафтъ“ отъ долината Рейнъ или отъ Erzgebirge.

(Следва края)

КНИЖНИНА

Пиринъ. Пътеводителъ. Издава Б. Т. Д. София, 1927 год. Цена 25 лв. Съ разтящото развитие на туризма у насъ все повече се чувствува нуждата отъ чисто пътеводна литература. Създаването на добри и годни пътеводители изисква сериозна работа. Въпреки всички несгоди и липса на материалъ за една такава работа, Централното настоятелство на Б. Т. Д. реши да почне издаването на кратки пътеводители за най-важнитъ излетни пунктове. Безспорно на първо мѣсто стои Пиринъ, после иде Рила, Витоша, Балкана.

Въ пътеводителъ на Пиринъ, който е по-скоро пътеводителъ на група излети, най-интереснитъ и най-често предприеманитъ, по-големата частъ отъ текста и картата на Пиринъ сж приготвени отъ

другаря отъ Ямболския клонъ г. Коста х. Радоновъ, родомъ отъ Банско и добъръ познавачъ на планината. Допълнителни сведения за излети въ северната частъ на планината сж дали и другаритъ отъ Разлога. Приложената карта, безъ топографска точност и пълнота, е по-скоро една прегледна скица на планината и прилежащитъ ѝ селища. Картата, съставена по бележки на самото мѣсто, е достатъчна за ориентирание на любителя излетникъ.

Надѣваме се предлагания пътеводителъ да се посрещне добре между туриститъ, да се пласира бързо, за да можемъ при евентуално второ издание да поправимъ грѣшкитъ, които ще ни се посочатъ отъ другаритъ.

ВЕСТИ И БЕЛЕЖКИ

Празникътъ на Рила. За трети пътъ тази година се отпразднува тържествено празникътъ на Рила. Това тържество бѣше най-големо въ самото подножие на планината, въ Самоковъ и Дупница и въ самата Рила. Центъръ на тържествата сж и ще трѣбва да си останатъ главно Самоковъ и Дупница, като важни излетни пунктове, отъ кждето ще могатъ да се предприематъ по-големии излети изъ планината. Тукъ презъ тѣзи тържества ще трѣбва да се намиратъ водачи и превозни срдства къмъ всички пунктове на планината. Самоковската община е схванала вече значението на този Рилски празникъ и покрай туриститъ тя сама трѣбва да се загрижи да дава на този празникъ голѣма гласностъ, за да може да стане той истински туристически и народенъ празникъ. Тази година брой 147 и 146 отъ Самоковския общински вестникъ е посветенъ специално на този празникъ. Тукъ сж помѣстени статии отъ *Лидия Шишманова*. Изъ споменитъ на една Чамъ-корийка; *проф. Ив. Д. Шишмановъ*, Ролята на Самоковъ въ историята на българското възраждане; *Д-ръ Рушмъ Поповъ*, Рилската природа въ културно и здравно отношение; *Никола Ив. Галчовъ*, Самоковъ — центъръ на туризма; *Василъ Захариевъ*; Самоковъ — Света гора за нашитъ живописци. Вестникътъ е богато илюстриранъ съ снимки отъ г-нъ Кършиякъ, отъ когото сж повечето снимки въ настоящия брой.

Швейцарскиятъ националенъ паркъ. Швейцарцитъ твърдятъ съ право, че тѣхната родина се счита като люлка на природната закрила. И действително най-старитъ документи датиратъ отъ XIV вѣкъ, а сигурно неписани е имало и по-рано. Цюрихъ издава законъ за защита на птицитъ презъ 1339 год., а Унтервалденъ открива защитенъ паркъ за животнитъ презъ 1511 год., скоро следъ като се изнамирватъ огнестрелнитъ оржжия.

Когато Северна Америка дава примеръ съ своя Yellowstonepark, Швейцария въ началото на столѣтието си поставя нова задача, преди всичко създаването на националенъ паркъ. Покрай различни малки сдружения основания презъ 1909 год. швейцарски съюзъ за защита на природата взема всичко въ ржцетъ си. Дружеството наема отъ общината Zerneз дивиятъ Val Cluoz (около 20 кв. клм.) и разширява въ следнитъ години областта презъ Scaufs и Schuls на около 140 кв. клм. Дружеството за природна закрила и това на националния паркъ стоятъ тѣсно свързани помежду си. Съюзътъ брой около 30 хиляди члена, всѣки членъ плаща годишно по 2 франка. За запазване и подържане на парка годишно се изразходватъ около 30 хиляди франка.

Тѣй като Съюзътъ се занимава и съ запазването на всички природни паметници и се бори съ

огрозяването на хубавата си родина, то той е станалъ нѣщо като водачъ на всички останали подобни сдружения. Той работи съвмѣстно съ швейцарското дружество за Vogelkunde und Vogelschutz (изучаване и закрила на птицитъ) и подържа сношения съ държавнитъ бюра за запазване природнитъ паметници въ Пруссия и съ подобнитъ организации въ Австрия, Италия (съюзъ pro Montibus) и Белгия.

Неуморимиятъ секретаръ на съюза D-r Stefan Brunies, познатъ съ многобройни статии, излѣзли въ услуга на идеята за запазване природнитъ богатства предъ единъ кореспондентъ е заявилъ, че той разглежда всички национални паркове, всички дружества за закрила на природата като единъ голѣмъ мирогледъ: тѣ трѣбва да служатъ за възпитание на хората и като ги изведатъ отъ нервния водовъртежъ на времето да ги насочатъ къмъ творчество. Въ това направление не съществуватъ никакви политически граници, трѣбва да се спаси европейския човѣкъ. Въ Германия сж се опитали да постигнатъ нѣщо по пътя на закона, въ Швейцария гледатъ главно да заинтересуватъ народа и да го въодушевятъ за дѣлото. Нищо неможе да се постигне съ запрещения и наказания. Всичко зависи отъ младежъта. Трѣбва да се спечели училището, а чрезъ училището родителската гдържа всѣка книга! Отъ закрила на природата въ кжщи и двора, отъ улицитъ и площадитъ, отъ гората и водата човѣкъ се въвежда въ парка.

Паркътъ не трѣбва да бжде мѣсто за развлечение на чужденеца, както е североамериканския, той трѣбва да има безусловно спокойствие. Никой не се води вътре, но самотния туристъ ще види въ парка рѣдки животни, изчезвали другаде вече. Една комисиия, назначена презъ 1915 год. и състояща се отъ метеоролози, геолози, географи, ботаници, зоолози ще инвентаризира всички животински свѣтъ и ще проучи промѣнитъ, свързани съ пълното изключване на човѣка.

Паркътъ въ Швейцария лежи на страна. При избора подъ внимание могатъ да се взематъ само области, които сж още въ първобитно състояние и сж богати съ разсения и животни.

Въ България за много работи се същаме когато е вече късно. Честъ ще бжде за Б. Т. Д. ако то първо подигне гласъ за образуване на Български националенъ паркъ. Всички условия сж на лице, само трѣбва да се пристъпи веднага къмъ дѣло. Нека и тукъ бждемъ първи.

ДРУЖЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

Централното настоятелство съобщава, че въ бр. 77 от 8 VII. т. г. на Държ. вестникъ сж публикувани измѣненіята на правилника за безплатното и съ намалени цени пътуване по Б. Д. Ж., споредъ които:

1. Членоветъ на Б. Т. Д. и Ю. Т. С. могатъ да пътуватъ въ групи отъ 5 челоука;

2. Отъ 1. I 1928 година членоветъ на другитъ туристически дружества вѣнъ отъ Б. Т. Д. и Ю. Т. С. вѣобще не могатъ да пътуватъ съ намаление;

3. Членове на чуждестранни организации — гости, могатъ да пътуватъ съ намаление безъ предварително разрешение отъ Б. Д. Ж., снабдени съ увѣреніе отъ съответната организация на която гостуватъ;

4. Допускатъ се две областни срещи годишно въ една област, на които може да се пътува поединично съ намаление.

Съ възприемането на горнитъ измѣненія, Управлението на Б. Д. Ж. подчерта, че то цени организациятъ които, както въ миналото, така и сега и въ бждеще заслужаватъ да иматъ нейната морална подкрепа за разрастването на туристическото движение у насъ. Новитъ измѣненія сж извънредно ценни за насъ, понеже тѣ ще дадатъ възможностъ отъ една страна да се засили чисто туристическата ни дейностъ — излетната, а отъ друга да се обединятъ разпокъсанитъ туристически сили, което безсмыслено ще тласне напредъ туристическото движение.

Изхождайки отъ горното ние дължимъ да изкажемъ нашата благодарностъ на Господина Министра на желѣзницитъ и на почитаемота Дирекция на Б. Д. Ж. за преценката направена отъ тѣхъ на Б. Т. Д. като една общополезна организация, заслужаваща внимание и подкрепа.

Резултатъ на постоянни постѣпки, даденитъ ни привилегии сж скѣпи за насъ, затова и ние ще трѣба да бждемъ особено внимателни къмъ тѣхъ. Ц. Н-во дължи да напомни на клоноветъ досегашнитъ си наредби за спазване на всички правила при пътуването по Б. Д. Ж. въ време на излети и да обърне внимание че дадената привилегия е само за изправнитъ членове на дружеството и че въ никой случай не бива да се допуска използването ѝ отъ хора чужди на дружеството. На клонове, които не биха спазвали горното ще се отнема правото да пътуватъ съ намаление. Пътуванията ще ставатъ съ досегашнитъ увѣренія, въ които нѣма никакви измѣненія.

Да се има предъ видъ, че ж. п. спирки, понеже не сж снабдени съ билети по ценитъ на намалената тарифа, нѣма да издаватъ билети съ намалени цени.

Като поздравяваме клоноветъ съ постигнатия успѣхъ, пожелаваме имъ по-оживена излетна дейностъ.

*

Въ изпълнение на една отъ своитъ задачи, Ц. Н. пристѣпи къмъ издаването на пътеводители за нашитъ планини. Първия такъв е издадения и изпратения вече пътеводителъ за Пиринъ. Надѣваме се, че той ще бжде добре посрещнатъ и пласиранъ още тази година, за да можемъ да пристѣпимъ къмъ издаването на такива за Рила и други кѣтове на България. Продажната цена на пътеводителя е 25 лева при 20% отстъпка за клоноветъ.

Едновременно съ пътеводителя изпратихме ви стари годишници отъ списанието „Български туристъ“ по единъ екземпляръ отъ юбилейния сборникъ „Туризма въ България“ и „Хигиената на туриста“ за клоновата библиотека. Изпратенитъ въ повече единични книжки отъ списанието ще се използватъ за пропаганда. Сжщо така ще се използва за пропаганда и реферата на Вес. Хлѣбаровъ „Стопанското

значение на туризма“, който ви се изпраща безплатно. Отъ сжщия ще раздадете на официални лица и учреждения придруженъ съ съответнитъ постѣпки въ духътъ на резолюцията и доколкото последната засѣга клоноветъ.

Долно-банскиятъ клонъ Ибърски туристъ е поставилъ на 1 августъ върхова пирамида на Ибъръ. Дървениятъ материалъ е подаренъ отъ трудовата горска производителна кооперация Самопомощъ въ с. Радоилъ, на която се изказва тукъ публична благодарностъ. За поставянето на пирамидата е съобщено на Долно-банския държавенъ лесничей и на Ихтиманския околийски началникъ. Това се съобщава на всички туристи за знание, че пирамидата означава върха Ибъръ (2670 м.)

Ловешкиятъ клонъ Стратешъ гради величественъ домъ-спални. Направеното може да се види въ дадения образъ. За доизкарването на спалнитъ клонътъ е уредилъ на 24 юлий лотария, отъ която се предполага да се добиятъ 6—7 хиляди лева. За сжщата целъ се проектира да се уреди и една туристическа изложба. Радостно е да съобщимъ и това, че фирмата Българско А. Д. за електричество Сименсъ подарява на клона всички електрически материали за инсталирането на спалнитъ. Нашата дружествена благодарностъ.

За този домъ и Ловешката община подарява 35 хиляди лв. И на общината се изказва тукъ голѣмата наша благодарностъ.

Въ триденевния излетъ (15—17 VII) до Коза стена е маркиранъ 20 км. пътъ: отъ Спасителния домъ на Троянския проходъ до Коза стена и отъ Коза стена до село Бѣли Осъмъ (Троянско).

Клонътъ за сега брои 110 члена. Излети се приематъ повече къмъ Стара планина.

Софийскиятъ клонъ Алеко Константиновъ е издалъ следния позивъ къмъ туриститъ и любителитъ на природата, въ който се молятъ всички излетници да спазватъ следнитъ правила:

1. Уважавайте дѣлото на майка природа! Пазете дърветата, не ги чупете, не ги сѣчете!

2. Не изкоренявайте цѣтята! Въздържайте се отъ изкушението да кѣсате безразборно цѣтята и особено недейте бра рѣдкитъ цѣтята, които сж най-голѣмото украшение на нашитъ планини и поля, но които сж на изчезване.

3. Не берете никакви цѣтята въ областта на хижитъ!

4. Не мърсете водитъ! — това е въ интереса на общото здраве.

5. Избѣгвайте да кладете огънь. Въ никой случай не кладете огънь близо до борови дървета и въ торфища.

6. Не изпущайте лагера си до като не възстановите чистотата. Унищожете останалитъ хартийни обивки и други остатѣци. Внимателно изгасете огъня!

7. Дългъ е на всѣки съзнателенъ туристъ да не отминава мълчаливо нарушенията на горнитъ правила, а да забелязва и предупреждава.

За б. Она, който искрено желае да помага за напредѣка на туризма въ България и за запазване природнитъ хубости въ околноститъ на София, нека се запише, по установения редъ, членъ на клонъ „Алеко Константиновъ“, ул. Солунска № 25.

Здравейте!

Дупнишкиятъ клонъ Рилски езера следъ две годишенъ застои развива отново усилената туристическа дейностъ. Работи се въ организационно отношение и въ реализиране редица проекти отъ тури-

стически и културен характер. Клонът вече брои 170 редовни члена и се стреми да достигне своята стара цифра — 300 души. Уредени са били излети до: с. Бистрица, Градището, Самоковището, с. Бобошево и околностите му, Баланица и Бял кладенец, хижа Скавица и Рилският езера.

По случай ученическите трудови седмици и празникът на залесяването клонът е издал позив към гражданите и учащата се младеж върху ползата от горите.

По случай 30 годишнината от Алековата смърт на 24 май клонът съвместно с юношите е устроил манифестация, а вечерта е имало факелно шествие. На 19 юний клонът, съвместно с юношите е уредил голямо градинско увеселение. Приходът от 5000 лв. е употребен за поправка на хижа Скавица.

Клонът е получил от Дупнишката община като подарък 10 декара залесено място за парк и бждещ туристически дом. Клонът и Б. Т. Д. изказват тук своята най-голяма благодарност на г-на Кмета и г-да съветниците за направеното дарение. Пригответи са вече 160 дупки, които ще бъдат засадени с борчета.

Клонът е издал шест вида картички — изглед от Дупница и Рила.

Образуван е общ комитет от млади и стари за стопанисване и подържане хижа Скавица. Съвместно с Ю. Т. С. клонът е уредил в града и спалня.

Старо-загорският клон Сърнена гора за разхубавяване на Аязмото до 12 юний е устроил седем трудови излети. От разиграната томбола за същата цел са получени 10 хиляди лв. Във Аязмото са поставени 50 нови и поправени 8 стари скамейки. Издигнати са 20 табели с наставления за запазване раззителността и др. Проектира се направата на един изкуствен водопад в източната част на Аязмото, заедно с едно езеро и издигане на една разгледна кула на мястото на старата камбанария. На 19 юний приключването на работата се е ознаменува с една народна забава, посетена масово от гражданството.

Печелившите № № от томболата за „Разхубавяване Аязмото“ — теглена на 19. VI. 1927 год. — гр. Ст. Загора.

14, 42, 44, 50, 51, 60, 67, 71, 85, 87, 92, 104, 107, 120, 123, 124, 126, 135, 148, 150, 160, 164, 165, 187, 219, 224, 234, 256, 263, 274, 278, 286, 306, 311, 318, 319, 321, 333, 363, 374, 381, 407, 433, 437, 444, 451, 453, 479, 480, 484, 500, 510, 524, 539, 545, 552, 562, 604, 605, 609, 622, 638, 657, 661, 676, 681, 688, 692, 723, 749, 755, 760, 783, 786, 822, 824, 829, 836, 837, 878, 889, 990, 901, 913, 915, 920, 955, 962, 971, 981, 997, 1010, 1019, 1028, 1030, 1035, 1042, 1059, 1088, 1089, 1112, 1133, 1149, 1161, 1183, 1231, 1238, 1239, 1273, 1325, 1340, 1343, 1357, 1396, 1397, 1414, 1435, 1453, 1473, 1474, 1497, 1524, 1578, 1600, 1607, 1612, 1614, 1628, 1630, 1655, 1661, 1666, 1685, 1687, 1688, 1691, 1699, 1716, 1734, 1755, 1784, 1799, 1807, 1814, 1822, 1859, 1868, 1870, 1902, 1909, 1910, 1926, 1937, 1941, 1644, 1950, 1961, 1970, 1977, 1983, 1996, 2002, 2004, 2014, 2024, 2039, 2045, 2058, 2073, 2109, 2126, 2133, 2135, 2143, 2156, 1162, 2157, 2164, 2178, 2201, 2223, 2244, 2260, 2268, 2285, 2287, 2302, 2323, 2348, 2373, 2374, 2365, 2378, 2388, 2402, 2406, 2419, 2420, 2426, 2441, 2445, 2467, 2475, 2476, 2486, 2503, 2512, 2539, 2542, 2548, 2535, 2561, 2577, 2592, 2598, 2525, 2526, 2544, 2564, 2591, 2600, 2602, 2610, 2615, 2616, 2626, 2641, 2653, 2683, 2695, 2795, 2760, 2803, 2807, 2831, 2833, 2839, 2845, 2849, 2857, 2860, 2866, 2865, 2879, 2889, 2901, 2931, 2967, 2969, 2975, 2986, 2987, 2988, 2950, 2993, 2996, 2997, 3000.

Клонът е уредил на 5 юний научен излет до мина Марица. Присъствували са 62 човека от южна България. Държани са два реферата: Каменовжленото дело у нас и значението на мина Марица от управителя на мината инженер Непокойчински и Организацията на Б. Т. Д. — от Мумжиев.

Окръжен туристически съвет (О. Т. С.). На 3 юлий се е състоял в Стара Загора окръжен събор с делегати от Стара Загора, Чирпан, Казанлък, Мъглиж, Нова Загора. Избрано било постоянно присъствие на О. Т. С. с председател Д-р Хр. П. Гюлеметов, съветник Д-р Хр. Пиперов и секретар-касиер М. Даскалов.

Варненския клон Девненски извори брои 30 редовни члена, от които 4 жени. От 20 март до 3 юлий са били устроени 9 еднокласни и 4 полудневна излети, освен тези до близките околности и до Гебедже, Паша дере, с. Винчан, гробът на Владислава, Аладже манастир, Змийската чешма, Дикили таш и Девненските извори. Състоял се е и един двудневен излет съвместно с шуменци с маршрут: Синдел — Долни Чифлик — Горска барака — Гюзекен. Клонът е участвувал на 15 май на традиционните тържества при Мадарския конник.

Съвместно с клонът от Ю. Т. С. е устроил общ излет на 26 юний до мястостта Пейнерджик.

Клонът наново заживява и почва да обръща вниманието на гражданството и да печели почва и симпатии сред обществото.

Пернишкият клон Голо Бърдо благодарение младежката енергия на неговите членове проявява извънредно оживена туристическа дейност. Така от 9 до 12 юний устройва голям излет до Батановци-Брезник-Трън-в. Руй-Зелени град-с. Бусинци-мина Народно стопанство-Трън-мина Красова (нафтошисти). По негова инициатива на 12 с. м. се основава и клонът от Б. Т. Д. в Трън. През това време други членове от същия клон са направили излет из Рила.

От 11 до 13 юний са устроили излет до Руен (Осогово) през Богослов-Павилото. Връщане по долината на р. Бистрица — с. Гърляно.

На 3 юлий клонът е осветил хижата на Голо Бърдо, построена в твърде скоро време благодарение енергията на членовете и помощта, оказана от управлението на мината и общинските власти. Хижата Голо бърдо се намира на част и половина южно от Перник, там дето Голо бърдо съвсем не е голо и безводно. Размърит на хижата са 6 на 9 м. Може да даде подслон на около 100 души при лошо време, а за нощуване (върху нарове с розки) има свободно място за 35 души. Във хижата се намират всички предмети и припаси от първа необходимост. Тази хижа няма онова значение на хижата из Рила и Пирин. Тя ще има значение най-вече за Перничани, които ще почиват тук в свободните си дни и часове. На скромното осветяване са присъствували около 1000 души от Перник и околните села, както и членове от Кюстендил, Радомир и София. От страна на Ц. Н. е присъствувал председателът Н. Голчов и секретарят В. Христов, също представител на Ю. Т. С., главният директор на мината, представители на властите и др. След осветяването е било устроено народно веселие, водено от минната музика.

През лятото клонът е уредил спалня в непълната гимназия за 50 души.